

Akademienes kunstskoler – noen generelle tendenser

Dag Solhjell

KUNSTHØGSKOLEN I OSLO
OSLO NATIONAL ACADEMY OF THE ARTS

Dag Solhjell, oktober 2013

Notat til prosjektet ”Tegneskolen 200 år”

Bidrag 15 til 200-års jubileet for Tegneskolen i 2018

Akademiens kunstskoler – noen generelle tendenser

Kunstskolenes undervisning synes som regel å bygge på en tredeling: tegning etter forbilder (gjærne kalt elementærklassen), tegning etter gipsfigurer (gipsklassen), tegning etter levende modell (modellklassen). Det gjøres både i elementær- og gipsklassen også et skille mellom tegning etter geometriske modeller og etter deler av eller hele det menneskelige legeme (figurklassen), og fra å tegne etter deler av det menneskelige legeme og hele legemet.

Forut for elementærklassen synes kunstskolene bygger på den forutsetning at elevene hadde fått en grunnleggende undervisning i tegning fra de skoler de måtte ha gått på: De måtte kunne bruke blyant eller annen tegneredskap til å trekke rette linjer, lage sirkler og andre figurer, og kunne tegne omriss av noe etter modell eller etter naturen. De måtte altså ha en viss håndverksmessig beherskelse av papir og blyant.

Det skilles i kunstskolene også ut ornamentklasser og bygningsklasser, og skillet blir tydeligere jo høyere nivå undervisningen ligger på.

Jo høyere trinn, jo mer undervisning er det også i ”Videnskaberne”, som kan være matematikk, geometri, anatomi, historie, mytologi, perspektiv og evt. andre.

Et grovt skille er også mellom de lavere klasser, som ikke er særlig spesialiserte, og de høyere klasser. I de høyere klasser underviste professorene, i de lavere klasser de såkalte ”Informatores” – lærere med kunstutdanning men som ikke var professorer.

En elev gikk fra et lavere til høyere nivå når eleven hadde vist at det lavere nivåets krav ble behersket. Det var altså ikke noe ”skoleår”. Flinke elever kunne rykke raskt opp. Det ser vi når norske kunstnere med en viss tegneutdanning i Norge begynner i andre lands akademiers kunstskoler – de kan rykke raskt opp etter å ha begynt på et lavt trinn.

Kunstskolen i det danske kunstakademiet

I Johansen og Meldahls beretning fra 1904 om det danske kunstakademiets historie tilbake fra 1700 (den formelle grunnleggelsen skjedde i 1754) gis det i vedtekter (gjengitt som appendiks, sidenummerert med romertall) en del opplysninger om undervisningen.

1814

Først i vedtektene fra 1814 gis det noen få detaljer:

Akademiets kunstskole består av de lavere skoler og de høyere skoler. De lavere skoler har en frihåndsskole, en ornamentskole, og en første arkitektskole. Frihåndsskolen er delt i tre, der av den tredje er spesifisert, trolig en gipsklasse.

De høyere skoler består av modellskole og annen arkitektskole. Her gis det også undervisning i geometri, mekanikk, anatomi, historie, mytologi, perspektiv – såkalte Videnskaber.

1842

Mest detaljert er vedtektene fra 1842. Johansen og Meldahl, side XLIX til LII.

Her får vi detaljert innblikk både i klassedelingen og i de ferdigheter som kreves på hvert nivå. Denne beskrivelsen kan brukes som ”mal” som undervisningen ved Tegneskolen (og fra 1851 de nye tegneskoler og tekniske skoler) kan sammenlignes med. Det er en undervisning som gir forberedelse både for de som skal bli malere, billedhuggere, kobberstikkere, håndverkere og arkitekter.

Her skilles det mellom de lavere klasser og de høyere.

De lavere klasser

De lavere klasser er delt i fire skoler. Det er for hver skole regler for opprykk fra lavere til høyere klasse (nivå).

Elementærskolen, der læres ”de første Grund af Tegnekunsten”. Det tegnes etter planfigurer og enkle (simple) legemer både på frihånd og etter ”geometrisk metode”. Det undervises også i elementer av perspektivtegning.

På dette nivå er det også en perspektivklasse, der undervisningen tilpasset de fag elevene tar sikte på. Bestått øverste klasse i elementærskolen er obligatorisk for de øvrige tre skoler.

For å ha bestått elementærskolen må eleven ha levert og fått godkjent:

- a) en tegning etter enkle, geometriske legemer med angivelse av lys og skygge
- b) en løsning av en enkelt perspektivisk oppgave i lineartegning (trolig med bruk av hjelpemidler, altså ikke frihånd),
- c) en tegning etter et eller annet element av ornamentfaget.

Figurtegningskolen, som er delt i tre klasser etter nivå:

Første klasse: Det tegnes etter forbilder og gipsavstøpninger som viser deler av det menneskelige legemet

Annen klasse: Det tegnes eller modelleres etter hele gipsfigurer og/eller etter større og vanskelig deler av menneskekroppen. Det tegnes også etter omriss av hele gipsfigurer.

Tredje klasse: Det tegnes eller modelleres etter hele figurer.

For å rykke opp fra første til annen klasse må eleven ha levert og fått godkjent:

- a) en kopi etter en fortegning av et hode
- b) en skygget tegning etter en enkelt del av det menneskelige legeme, som et hode, en hånd eller en fot av gips

For å rykke opp fra annen til tredje klasse må godkjennes:

- a) en kopi etter fortegning av en hel figur
- b) en skygget tegning etter den større del av det menneskelige legeme av gips
- c) et omriss etter gips av en hel figur eller torso, et dyr eller lignende

Ornamentskolen: er delt i to klasser.

Første klasse: Det tegnes etter fortegninger av planter, dyr, vaser, forsikringer og gjenstander som hører til de ulike håndverk. Det tegnes altså etter tegning av gjenstander.

Annen klasse: Det tegnes etter gjenstandene selv eller avstøninger, med vekt også på gjengivelse av lys og skygge.

I ornamentskolen skjer oppflytting etter

- a) et skygget ornament eller lignende etter fortegnings
- b) en skygget tegning av en lignende gjenstand i relieff

Arkitektskolen har tre klasser (de kan også under navn som bygningsklasse)

Første klasse: Undervisningen fortsetter i geometrisk tegnelære, og det veiledes i dens anvendelse på forskjellige konstruksjoner.

Annen klasse: Geometrisk skyggelære, kjennskap til de klassiske mønstre i bygningskunsten, som av hele bygninger som deres enkelte deler.

Tredje klasse: Etter oppgaver gis det veiledning i å utarbeide enkle bygningstegninger med angivelse av deres konstruksjon.

Opprykk til annen klasse krever bestått:

- a) en løsning av en oppgave i den almindelige geometriske tegnelære
- b) en konstruksjonstegning etter oppgave

Opprykk til tredje klasse krever:

- a) en anvendelse av skyggelæren på arkitektoniske gjenstander
- b) et klassisk monument, tegnet fullstendig, med angivelse av dets enkeltheter

Overgang til de høyere skoler/klasser

De høyere klasser består av modellklassen, den høyere arkitekturklassen og dekorasjonsklassen. For å komme opp der må det bestås bestemte prøver:

Fra trede figurtegningsklasse:

- a) en tegning eller modellert figur i lavt relieff etter frittstående figur
- b) en perspektivisk tegning etter oppgave med angivelse av lys og skygge, som utføres i perspektivklassen

Fra første arkitekturklasse:

- a) besvarelse av en arkitektonisk oppgave av mindre omfang bestående av plan, snitt og oppriss, med fullstendig angivelse av konstruksjon og profil i naturlig størrelse
- b) et ornament, tegnet etter gips eller modellert

Fra ornamentskolens annen klasse avlegges prøven i tegneklassen:

- a) en tegning etter frittstående gjenstand fra vedkommende fag
- b) en perspektivisk tegning etter oppgave

Fra modellerklasse:

- a) en lignende flat gjenstand, modellert etter tegning eller relieff
- b) en frittstående gjenstand, modellert etter tegning eller avstøpning

De høyere klasser

I modellklassen tegnes, males og modelleres etter levende modell, dels i øvelse, dels i konkurranse om premier

I den høyere arkitekturklassen gis oppgaver til egne utarbeidelser av arkitektoniske prosjekter

I dekorasjonsklassen gjøres bekjentskap med de beste forbilde av ornament- og møbelfaget, samt oppgaver til konkurranse i komposisjon og anvendelse av tegnede, malt og modelerte forsiringer, samt andre gjenstander som hører til faget.

For de høyere klasser holdes forelesninger over geometri, mekanikk, perspektiv, kunsthistorie, mytologi og anatomi.

Konkurranser

Det holdes hele tiden konkurranser for elever i de høyere klasser: sølvmedalje, pengepremier og gullmedalje. Bare de som har vunnet sølvmedalje kan delta i konkurransen om gullmedalje.

Når noen har vunnet gullmedalje, kalles de ikke lenger elever, men artister.

Fra 1888 ser det ut som de laveste klasser er borte, og at akademiets kunstkole begynner på laveste gipsklassenivå, kalt forberedelsesklassen.